

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. III. Quomodo persona Patris per relationem constitui, & ab aliis
distingui possit?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

tra verò relationes creatæ accidentales sunt, & à substantia seu subiecto cui insunt realiter distinctæ, juxta probabiliorē sententiā; nec ad esse illius trahuntur, sed habent existentiam sibi propriam, distinctam ab existentia substantiæ. quare licet ex relatione creatæ & substantia unum per se resultare non possit, bene tamen ex relatione divina, & essentia.

ARTICULUS III.

Quomodo persona Patris per relationem constituitur, & ab aliis distingui possit?

§. I.

Ratio dubitandi proponitur, & varii dicendi modi referuntur, ac reselluntur.

25 **R**atio dubitandi, eaque gravissima, est, quia Pater pro priori ad generationem supponitur constitutus in esse personæ, cum persona prius sit quam operetur. Sed paternitas non convenit Patri pro priori ad generationem, sed subsequitur ad illam; ut enim docet Philosophus 5. Metaph. text. 2. generatio est paternitatis fundamentum. Ergo per paternitatem non constituitur in ratione personæ.

Confirmatur, & urgetur magis hæc ratio. Quod subsequitur ad aliquid, non constituit, sed supponens personam, non potest ipsum constituit in ratione personæ. Atqui paternitas subsequitur ad generationem, cum fundetur supra illam; generatio autem non constituit, sed supponit constitutam personam Patris, quippe cum rei constitutio ad actionem supponatur: Ergo paternitas non constituit, sed supponit constitutum Patrem in ratione personæ.

26 Hoc argumentum Theologorum ingenia diu exercuit, & illos in diversa placita, variisque dicendi modos obire cœgit. In primis Vazquez disp. 159, cap. 5. & sequentibus, difficultatis pondere oppressus, illique succumbens, fatetur hoc argumentum convincere, Patrem non constitui in ratione personæ per paternitatem: ut de ibidem docet, formam constitutivam illius esse innascibilitatem, seu rationē fontalis principii.

27 Sed hæc responsio & doctrina cæteris Theologis displicet, & aperitissimè contrariatur D. Thomæ 1. ad Annibaldum dist. 27. qu. 1. art. 3. ad 2. ubi ait quòd ratio ingeni præsupponit paternitatem. Et hęc art. 3. ad 3. docet quòd innascibilitas non constituit, nec distinguit personam Patris: Hoc enim, inquit, esse non potest, cum ingenium nihil ponat, sed negativè dicatur.

28 Respondet Vazquez. Quòd licet innascibilitas negatione explicetur, non tamen in negatione, sed in positivo consistit.

Sed contra: Vel illud positivum est aliquid absolutum, vel respectivum; Si primum dicatur, sequitur personam Patris per aliquid absolutum constitui, quod negat Vazquez. Si secundum, erit ipsa relatio paternitatis: in Patre enim non est alia relatio quàm paternitas, vel spiritatio.

29 Respondet Vazquez, illud positivum esse relationem, non realem, sed rationis: cum enim, inquit, constitutio divinarum personarum non realis, sed rationis sit, per relationem rationis fieri potest.

Hæc tamen responsio facilè potest confutari.

A Nam licet constitutio personæ divinæ non sit realis sed rationis, ex defectu distinctionis realitatis & constitutum, constitutum tamen reale est: sicut constitutio hominis per rationale, non est realis, sed rationis, & tamen constitutum est reale: Ergo quamvis constitutiva solùm distinguantur ratione, debent tamen esse realia. nam constitutum reale nequit per aliquid rationis constitui.

Secundus dicendi modus est Alarcon disputuli Vazquis, qui cum illo fatetur, rationem formalem constitutivam Patris non esse paternitatem, sed relationem fontalis seu radicalis principii: vult tamen relationem illam non esse rationis, sed realem, non quidem predicamentalem (ne plusquam quatuor relationes predicamentales in Deo cogatur admittere) sed transcendentalem.

Verùm hæc sententia, seu potius modus explicandi sententiam Vazquis, est omnino improbabilis. Nam ex eo probant Theologi, personas divinas relationibus constitui, & non modis absolutis: quia juxta commune axioma, *In Divina omnia sunt idem, ubi relationis oppositio non obstat*: Atqui hoc axioma nequit intelligi de oppositione relativa transcendentali, sed tantum de predicamentali: Ergo vel asserendum est illud argumentum esse inefficax (quo admissio, totum robur illius sententiæ evanescit) vel dicendum, nullam personam relatione transcendentali constitui. Minor, in qua solùm sita est difficultas, ostenditur primò. Axioma illud semper intellectum est de oppositione relativa, predicamento relationis propria: Sed sola oppositio relativa predicamentalis, propria est predicamento relationis; transcendentalis autem alijs predicamentis convenit, sicut & ipsa relatio transcendentalis per omnium entium genera divagatur: Ergo non potest intelligi de oppositione relativa transcendentali, sed solùm de predicamentali.

D Secundò, illa quæ in creatis opponuntur relativè solùm transcendentally, translata in Deum non retinent realem oppositionem, ut ostenditur in actione & principio, potentia et objecto, natura et proprietatibus: hæc enim in creatis opponuntur relativè transcendentally, quia ad deum ad principium transcendentally referunt, et similiter potentia ad objectum, et proprietates ad naturam à qua dimanant; et tamen quia non constituuntur per respectum predicamentalem, actio et principium in Deo; non opponuntur realiter transcendentally, nec potentia cum objecto, nec proprietates cum natura divina: Ergo idem quod prius.

E Tertio, Axioma illud ab omnibus intelligitur de relativa oppositione, proveniente à relatione quæ verè et proprie relatio est: At relatio transcendentalis non est verè et proprie relatio, sed aliquid absolutum: Ergo non intelligitur de oppositione relativa transcendentali, sed de predicamentali.

Ex quo ulterius modus ille dicendi Alarcon impugnari potest ex illo enim sequitur personam Patris per aliquid absolutum constitui; quòd ille non admittit, et repugnat communi Theologorum sententiæ. Sequela patet: relatio enim transcendentalis non est vera et propria relatio, sed aliquid absolutum ab aliquo extrinseco dependens, et illud connotans; ut communiter docent Philosophi, et patet in potentis et habitibus, quæ

que per transcendentalem ordinem ad obiectum constituntur, & tamen sunt accidentia absoluta, & non relativa: Ergo si persona Patris relatione transcendentali constituitur, sequitur illam non per relationem, sed per aliquid absolutum constitui.

Hinc confutata manet aliquorum sententia, qui docent paternitatem in Divinis esse relationem solum transcendentalem, & ideo illam non supponere generationem; nec in ea fundari, si supponere generationem; quia relatio prædicatur paternitatem creatam, quia relatio prædicamentalis est. Si enim divina paternitas esset relatio solum transcendentalis, non esset vera & propria relatio, sed quid absolutum; & ita Pater per aliquid absolutum in ratione personæ conceptus esset: Consequens est falsum, ut supra ostenditur. Ergo paternitas divina non est, nec dici debet relatio transcendentalis, sed prædicamentalis. Est, inquam, sive dicitur prædicamentalis, non quod sit in prædicamento relationis, sed quia esset in illo, si non esset actus purus; vel quia cum relatione creata prædicamentali convenit in respiciendo terminum ut purum terminum: licet enim respiciat filium ut productum, quia tamen talis productio est sine causalitate & dependentia, non obstat quin illum ut terminum purum respiciat. Unde inter relationes divinas & creatas notabile intercedit discriminem: nam in creatis non datur productio sine dependentia; si vero si relatio creata respiceret terminum ut productum, illum ut se dependentem, & per consequens, non ut purum terminum respiceret; in Divinis vero productio absque dependentia invenitur, ex quo fit, quod paternitas divina Filium ut purum terminum respiciat, quamvis ad illum ut à Patre productum terminetur.

Quartus modus dicendi est nostri Herrera, in manuscriptis ad istam quætionem, ubi docet quod licet paternitas creata supponat generationem, quia accidens est, non tamen divina, quia est substantialis & subsistens, unde ista proportio ad generationem in Patre intelligi potest, etiam sub conceptu & munere referendi. Videatur hæc doctrina habere fundamentum in D. Thoma: nam hic art. 2. ad 4. docet, quod relatio præsupponit distinctionem suppositoium, quando est accidens: si vero subsistens sit, non supponit, sed secum deferret suppositoium distinctionem. Et in 1. dist. 27. quæst. 1. art. 2. sic ait: *Ipsa relatio potest tripliciter considerari, vel in quantum est relatio absoluta; & ex hoc non habet quod præcedat operationem; imò magis quod sequatur; vel in quantum est relatio divina, quæ est constitutus personam, & est ipsa persona subsistens; & sic præcedit secundum intellectum operationem; vel in quantum est ipsa operatio personalis, & sic sequitur secundum intellectum, & idem.* Quibus verbis satis videtur ianvere, quod paternitas divina, quamvis ex conceptu relationis sit sic operationem sequatur; quia tamen divina, substantialis, & subsistens est, etiam sub expresso relationis conceptu, generationi præsupponitur.

Sed nec placet modus iste dicendi: licet enim ex eo quod paternitas divina non sit accidens, sed substantia, habeat quod non supponat generationem accidentalem, sicut paternitas creata, vel ad summum quod sub conceptu subsistentis & formæ hypostaticæ ad generationem præintelligatur, non tamen quod generationem substantialem non præsupponat, & ad illam, sub conceptu & munere referendi, non sublequatur. Suppono ex D. Thoma hic art. 4. in corp. distin-

A qui in paternitate rationem relationis, & rationem formæ hypostaticæ, & sub priori consideratione generationem supponere, ac super illam fundari, sub alia vero generationem præcedere, & personam constituere. Quod etiam docuerat S. Doctor supra quæst. 29. art. 4. ad 1. quæst. 9. de potentia art. 4. & quæst. 10. art. 3. Nec contrarium docet locis in favorem Herrera adductis, sed solum statuit discrimen inter paternitatem creatam & divinam, consistens in hoc, quod creata sub omni conceptu generationem supponat; divina vero sub uno conceptu supponat generationem, & sub alio illam præcedat, ut infra explicabimus.

Ad do, quod ex illa sententia sequitur, dato per impossibile, quod prima persona Trinitatis non generaret secundam, fore nihilominus Patrem. Sed hoc absurdum est, eo quod implicet concipi patrem non gerentem filium, cum pater sit filii pater: Ergo, &c. Sequela probatur: Nam juxta hunc modum dicendi, paternitas divina non fundatur in generatione, nec illam supponit sub aliquo sui conceptu, sed ad illam adæquatè præsupponitur: Atqui prius, in quantum prius, non dependet à posteriori, manetque, illo per impossibile ablato, sicut per impossibile voluntate ablata, intellectus remaneret, quia intellectus voluntatem præcedit: Ergo ex illa sententia sequitur, filio per impossibile ablato, vel à prima persona non genito, adhuc remansurum Patrem nedum in esse personæ, sed etiam in esse Patris.

Confirmatur & magis urgetur hæc ratio. Quia absoluta in Deo sunt priora notionalibus & proprietatibus relativis, ideo istis per impossibile ablatis, adhuc absoluta remaneret: Ergo si paternitas adæquatè sumpta, est prior generatione filii, hæc per impossibile ablata, paternitas divina, & pater in esse Patris remaneret.

Confirmatur amplius: Id dicitur remansurum alio per impossibile ablato, quod hoc non intellectus intelligitur: Sed eo ipso quod paternitas, sumpta adæquatè, præcedat generationem filii, intelligitur paternitas, non intellectus generatione: Ergo eo ipso concedendum est mansuram paternitatem, ablata per impossibile generatione.

Denique alii docent paternitatem, ut est subsistens substantiæ absolutæ essentiæ, constituere personam Patris, & prout sic non sequi, sed antecedere generationem; sub conceptu vero explicito & differentiali relationis, supra generationem fundari, & Patrem in esse personæ constitutum supponere. Pro qua sententia referuntur Durandus, Capreolus, & Ferratiensis. Sed illa, cujuscumque Authoris sit, confutata manet ex dictis supra disp. 5. ubi ostendimus personas divinas non posse constitui in ratione personæ per substantiam absolutam, sed solum per relativam, quæ sola potest fundare, seu præstare incommunicabilitatem, & distinctionem in personis divinis.

§. II.

Vera solutio propositæ difficultatis.

Hic ergo modis dicendi relictis, vera propositæ difficultatis solutio sumitur ex D. Thoma hic art. 4. & aliis locis supra citatis, ubi docet, quod paternitas divina dupliciter considerari potest, per modum scilicet relationis, & per modum formæ hypostaticæ: primo modo sumpta

supra generationem fundatur, & Patrem in ratione personæ constitutum supponit: secundo autem modo ad generationem supponitur, & Patrem in esse personæ constituit. Juxta quam doctrinam, ad rationem dubitandi initio propositam respondetur, concessa Majori, distinguendo Minorem. Paternitas non convenit Patri, pro priori ad generationem, sed subsequitur ad illam: paternitas, ut est relatio, concedo Minorem: ut est forma hypostatica, nego Minorem, & Consequentiam, vel distinguo Consequens, distinctione Minoris. Similiter ad confirmationem, concessa etiam Majori, distinguo Minorem: Paternitas ut est relatio, seu ut exercens munus referendi, sequitur ad generationem, & supra illam fundatur, concedo Minorem: ut forma hypostatica, & ut gerens munus substantiæ, nego Minorem, & distinguo Consequens eadem distinctione. Solutio est D. Thomæ hic art. 4. dicens: *Proprietas personalis Patri potest considerari dupliciter: uno modo ut est relatio, & sic secundum intellectum presupponit actum notionalem, quia relatio, in quantum hujusmodi, fundatur super actum: alio modo secundum quod est constitutiva personæ, & sic oportet quod præintelligatur actum notionalem; sicut persona agens præintelligitur actioni.*

42 Eandem doctrinam & solutionem sub aliis terminis tradit Capreolus in 1. dist. 25. quaest. 1. ubi docet, quod relatio in Divinis consideratur dupliciter, scilicet ut forma individualis, & quantum est relatio; & sub prima ratione dicit dare incommunicabilitatem, & personas constituere; sub secunda verò personam constitutam, originemque supponere. Similiter Cajetanus hic art. 4. ait paternitatem in Divinis posse significari dupliciter, scilicet ut conceptam, & ut exercitam; & primo modo antecedere generationem, & patris personam constituere, ac exercere munus hypostaticæ formæ; secundo verò generatione subsequi, & in illa fundari, ac exercitium formæ relativæ, ipsumque actum referendi habere.

§. III.

Solvuntur objectiones.

43 **C**ontra hanc responsionem & doctrinam ex D. Thomæ desumptam, in qua tota hujus difficillimæ quæstionis solutio consistit, plura nec levia obijci possunt argumenta. In primis enim ex illa videtur sequi, quod in Divinis pro priori ad generationem Filius intelligatur: Sed hoc absurdum est; Ergo &c. Sequela probatur: Pater non potest concipi, nisi intelligatur Filius, quia relativa sunt simul cognitione; Ergo si in Divinis Pater pro priori ad generationem intelligatur constitutus per paternitatem, Filius etiã antecederet ad actum generandi intelligetur.

44 **R**espondeo negando sequelam: quia Pater antecederet ad actum generandi non constituitur per paternitatem, secundum munus referendi ad terminum (sub qua ratione est simul cognitio cum Filio) sed sub munere subsistendi incommunicabiliter; quo pacto non concipitur in ordine ad Filium, nec intelligitur esse simul cognitio cum illo.

45 **I**nstabis: Non potest relatio concipi, nisi intelligatur secundum suam essentiam, & rationem differentialem, quã à cæteris entibus differet: Sed propria essentia relationis est ad aliud se habere, seu respicere terminum, & per hoc à cæteris prædicamentis differet: Ergo non potest pro aliquo priori intelligi, nisi concipiatur secundum munus referendi ad terminum.

A Confirmatur, & urgetur amplius: Impossibile est concipere aliquam formam communem vel uniti subjecto, nisi illi tribuat suum effectum formalem: Sed effectus formalis relationis est actu referre: Ergo eo ipso quod intelligitur unita vel communicata subjecto, intelligitur ut actu referens: & per consequens implicat quod paternitas pro priori ad generationem intelligatur constituere Patrem in ratione personæ, nisi etiam pro illo priori intelligatur ut actu referens Patrem ad Filium.

B Ad instantiã respondeo, concessa Majori, distinguendo Minorem: essentia relationis est respicere terminum, ut quo, per modum entitatis informantis respiciendo subjectum, concedo Minorem: ut quod, & exercitè attingendo terminum, nego Minorem. Sicut enim calor non calefacit ut quod in exercitio, sed est id quo calidum calefacit: ita etiam relatio non respicit ut quod & exercitè terminum, sed est id quo subjectum exercitè & ut quod illum respicit, ex quo fit, quod illa in aliqua prioritate afficitur subjectum, vel in se reddatur subsistens. Si subjectum non habeat, priusquam attingat terminum ut quod in exercitio, quia hoc exercitium dependet ex esse quod habet in subjecto, Patris ergo consideratur relatio ut afficiens subjectum, aut subsistens, quã ut attingens terminum ut quod, & in illo priori divina relatio intelligitur à nobis constituere personam in ratione personæ. Unde

C Ad confirmationem dicendum est, quod licet forma in re existens debeat in re omnem suum effectum formalem subjecto capaci præbere, si tamen ex illa plures effectus formales proveniant, non est necesse ut omnes subjecto præterit pro omni priori, unde potest in aliquo prioritate intelligi ut tribuens alium. Constat hoc in anima rationali, quæ pro aliquo priori tribuit gradum corporeitatis, pro quo non præstat gradum vegetandi, sentiendi, & ratiocinandi. Quamvis ergo paternitas in Divinis habeat pro effectu, vel quasi effectu formali, referre actu Patrem ad Filium, & pro priori ad actum generationis intelligatur prima personæ conveniens, non oportet tamen quod pro illo priori illam constituat actu relatum, sed sufficit quod pro signo posteriori, secundo ad generationem, præbeat talem effectum.

D Secundo contra eandem distinctionem, & doctrinam D. Thomæ insurgit Durandus, & ait ex illa sequi, Patrem, pro priori ad generationem, intelligi constitutum per aliquid absolute: Consequens est falsum, ut patet ex his dictis: Ergo &c. Probatur sequela: Licet possit intelligi ratio communis, nullã intellectus rationali aut irrationali; non tamen stat, de concreto sub ratione communi negari unum ex divinis: Sed juxta D. Thomam, pro priori ad originem actum intelligitur prima persona constituta per aliquid, & negatur esse relatum; cum negetur Patrem pro illo priori esse relatum ad Filium: Ergo necessariò affirmatur prima persona constituta per aliquid absolute.

E Hoc tamen argumentum, etsi acutè excogitatum, ex non penetrata doctrina D. Thomæ procedit: Unde facile ad illud respondetur, negado sequela: ad cuius probationem concessa Majori, distinguo Minorem: negatur esse relatum, sub omni relatione.

relationis conceptu, nego Minorem; sub aliquo A
relationis conceptu, concedo Minorem, & ne-
go Consequentiam. Nam licet pro priori ad ori-
ginem activam intelligatur persona Patris con-
stituta, & negetur de illa pro tali prioris relatio-
nis conceptu expresso ad, non tamen negatur
sub conceptu omni relationis conceptu. Nam in
divina relatione invenitur conceptus expressus
ad, & ratio in, seu conceptus subsistentis: licet au-
tem pro priori ad originem activam non intelli-
gatur paternitas sub conceptu expresso ad, intel-
ligatur tamen sub conceptu formæ hypostaticæ;
ergo proinde de Patre ut sic constituto non nega-
tur adæquate relatio, sed tantum inadæquate; &
quod sufficit ut non affirmetur constitui per ali-
quid absolutum.

Dices: Ut Pater intelligatur constitui per ali-
quid relativum, debet de illo affirmari relatio,
secundum ultimam differentiam, quæ differt ab
causibus absolutis: At relatio non differt ab acci-
dentibus absolutis, penes rationem in, imò po-
tius in illa ratione cum illis convenit, sed solum
per rationem ad: Ergo debet affirmari de Patre
relatio, non solum secundum rationem in, seu
secundum conceptum subsistentiæ & hyposta-
ticæ formæ, sed etiam secundum rationem ad, &
sub expresso relationis conceptu.

Respondeo concessa Majori, distinguendo
Minorem: non differt ab entibus absolutis penes
rationem in, adæquate, concedo Minorem;
inadæquate, nego Minorem, & Consequen-
tiam. Sicut enim actio, licet dicat habitudinem
non solum ad principium à quo egreditur, sed
etiam ad subiectum in quo recipitur, differt ta-
men à passione, non solum in prima, sed etiam in
secunda habitudine; quia passio dicit ordinem
ad subiectum, sistendo in illo; actio verò impor-
tat habitudinem ad illud, cum exigentia essen-
tialiter ordinis ad principium. Ita pariter, licet re-
latio respiciat subiectum, illique inhaereat, sicut
& alia accidentia; differt tamen ab illis, inadæ-
quate saltem penes inhærentiam, seu rationem
in, in eo quòd illa accidentia absoluta, ut quanti-
tas & qualitas, respiciunt subiectum ratione sui,
in illo sistendo, & ponendo in eo aliquid per
quod se habet ad se, & non ad aliud; relatio verò
secundum propriam rationem sui generis, non
respiciit subiectum ratione sui, & sistendo in illo,
sed ponendo in illo aliquid per quod sit tale in se,
& ad se, sed ordinando illud ad terminum, & ra-
tione illius, ut supra disp. 9. art. 5. explicatum est.

In Deo verò, in quo relatio non est inhærens, sed
subsistens, ratio subsistentiæ relationi propria, per
hanc differt à subsistentia absoluta, quæ omnibus
perfectioribus divinis communis est, quòd hæc
non connectitur essentialiter cū respectu ad ter-
minum, nec eum essentialiter exigit, bene tamen
illa. Et ita paternitas, etiam sub conceptu subsi-
stentiæ, & formæ hypostaticæ, à perfectionibus
absolutis inadæquate distinguitur, nec absoluta,
sed relativa est; quia licet conceptu ad, seu respec-
tum ad terminum non explicet, illi tamen impli-
cat, & imbibat, & cū eo essentialiter connectitur.

Inhabis: Hoc non sufficit, ut paternitas, sub
conceptu formæ hypostaticæ, relativa dicatur:
nam essentia divina imbibit relationes, & con-
nectitur cum illis, & tamen ejus conceptus non
est relativus, sed absolutus: Ergo pariter quòd
subsistentia in paternitate inclusa imbibat in se
respectum paternitatis ad Filium, & cum illo
connectatur, non sufficit ut sit formaliter in li-
nea relationis.

Tom. II.

Sed nego consequentiam, & paritatem. Nam
divina essentia etiam imbibat in se relationes, &
cum illis connectatur, cum nulla tamen illarum
adæquatur aut convertitur; & ideo connectio es-
sentia cum relationibus, non constituit illam
formaliter relativam, sed illi convenit ratione
infininitatis. Ratio verò subsistentiæ in paterni-
tate inclusa, connectitur cum ad paternitatis, con-
nexionem adæquatam & convertibilem; & taliter pa-
ternitatem subsistentem constituit, quod in sub-
sistendo non sistit, sed illam subsistentem reddit,
ut eam ad Filium referat.

Objicies tertio: Paternitas in Divinis perso-
nam constituit per illum conceptum & forma-
litate, per quam tribuit incommunicabilitate-
tem; Sed illam non præstat, in quantum est subsi-
stens, sed solum quatenus respicit terminum &
correlativum cui opponitur: Ergo non consti-
tuit Patrem in ratione personæ, ut habet ratio-
nem formæ hypostaticæ subsistentis, sed sub
conceptu explicito relationis, seu respectus ad
terminum.

Confirmatur: Constitutum rei debet illam
distinguere ab aliis: Sed paternitas sub formæ
hypostaticæ conceptu, in signo antecedente ge-
nerationem, non distinguit Patrem à Filio; cum
in illo priori Filius adhuc non intelligatur: Ergo
nec Patrem in tali signo in ratione personæ con-
stituit.

Ad objectionem respondeo distinguendo
Majorem: per illum conceptum & formalita-
tem, per quam tribuit incommunicabilitatem,
primariam, concedo Majorem; secundariam, seu
supponentem aliam priorem, nego Majorem; &
sub eadem distinctione Minoris, nego Conse-
quentiam. Nam persona constituitur per pri-
mam incommunicabilitatem: hæc autem non
præstat relatio, sub expresso relationis conce-
ptu, nam ut sic supponit originem, & hæc suppo-
nit constitutam personam, & cōsequenter prout
sic relatio supponit incommunicabilitate pri-
orem, & personam constitutam. Sicut relatio Spi-
ratoris, quamvis sit incommunicabilis personæ
precedenti ut termino voluntatis, non tamen
constituit personam, quia illius incommunicabi-
litas prima non est, sed aliam priorem supponens,
& origo sub conceptu originis etiam est in-
communicabilis: quia tamen priorem incommuni-
cabilitatem ex proprio conceptu supponit, non
constituit personam, sed illa constituta supponit.

Ad confirmationem respondetur negando
Majorem: licet enim constitutum rei debeat
esse distinctivum illius ab aliis, non tamen ne-
cesse est, quod illam actu ab aliis distinguat. Si-
cut id quo Adam, antequam essent alii homi-
nes, constituebatur, actu illum ab aliis non di-
stinguebat, sed solum distinctivum illius erat.
Unde licet conceptus subsistentiæ, seu formæ
hypostaticæ, actu non distinguat Patrem à Filio,
in signo antecedenti generationem, in quo Fi-
lius nondum intelligitur: quia tamen potest il-
lum à Filio distinguere, & essentialiter exigit
connecti cum respectu ad terminum, quo Pater
actu à Filio distinguitur, per illum Pater in
ratione personæ constituitur. Solutio est D. Tho-
mæ quæst. 8. de potent. art. 3. ad 7. ubi hæc scri-
bit: De ratione hypostasis duo necesse est esse: quorum primus
est, quod sit per se subsistens. Et in secundaria: secundus est,
quod sit distincta ab aliis hypostasis ejusdem naturæ. Si ea
men contingat in eadem natura alias hypostases non erant,
nihilominus hypostasis erit: sicut Adam, quando non erat

Na a

alija

hypostasis in humana natura. Semper ergo necessarium est intelligere hypostasim generantem, ante generationem, quantum ad id quod hypostasis subsistit in. si una existens, non tamen in quantum est ab alia hypostasi eiusdem naturae distincta, si per solam huiusmodi generationem alia hypostasis eiusdem naturae originatur. Sicut Adam non fuit distinctus ab aliis hypostasibus eiusdem naturae, priusquam mulier ex eius costa formaretur, & eius filii ab eo propagarentur. In Divinis autem non multiplicantur hypostases, nisi per processionem aliarum personarum ab una: prius ergo est intelligere hypostasim Patris, in quantum est subsistens, quam generationem, non tamen in quantum est distincta ab aliis hypostasibus eiusdem naturae, qua non procedunt nisi hac generatione supposita.

58 Objicies quintò: Non minus est de ratione actionis naturam supponere, quam de ratione relationis ut exprimentis respectum ad terminum, praesupponere personam: Sed in sententia frequentia apud Thomistas, quam in Tractatu de attributis, ut probabilior defendimus, actio intelligendi, quae substantialis est & subsistens, non supponit constitutam divinam naturam, sed illam primò constituit: Ergo pariter paternitas divina, etiam sub expresso relationis conceptu, Patris personam constituere potest.

59 Respondeo primò, negando Majorem: ratio enim actionis immanens, cum sit actus perfectus, & non habeat rationem actionis, nisi tantum grammaticaliter, non consistit in egressu à principio, sicut actio transiens & praedicamentalis, sed in ratione ultimae actualitatis, in qua nulla egressio importatur.

Secundò datà Majori, distinguo Minorem: Intellectio divinam naturam constituit, sub conceptu explicito operationis & egressionis à principio, nego Minorem: sub ratione ultimae actualitatis gradus intellectivi, concedo Minorem: & nego Consequentiam. Ex hoc enim solùm potest inferri, quòd sicut actio intelligendi, sub conceptu ultimae actualitatis, constituit divinam naturam, non autem sub conceptu egressionis à principio; ita paternitas, non sub conceptu respectus ad terminum, sed sub ratione formae hypostaticae, personam constituit.

60 Objicies ultimò: Ratio formae hypostaticae & relationis in paternitate non distinguuntur virtualiter, sed sunt duae tantum formalitates, aut una inadaequata illius: Ergo quidquid dicitur de una, debet etiam affirmari de alia; & per consequens si paternitas, ut forma hypostatica, constituit personam, illam etiam constituit, ut est relatio.

61 Respondeo primò, plures Theologos non improbabiler admittere distinctionem virtuales, saltem inadaequatam, inter rationem formae hypostaticae, & relationis, fundatam in divina eminentia, ratione cujus una indivisibilis entitas aequivaleret pluribus perfectionibus, in creaturis realiter distinctis, & ad diversas lineas pertinentibus, relationi scilicet, & subsistentiae. Sed quidquid sit de hoc.

62 Respondeo secundò, dato Antecedente, negando Consequentiam: nam de secunda Trinitatis persona verum est dicere, quòd est verbum creaturatum, & quòd non est filius illarum; & tamen ratio verbi & ratio filii non distinguuntur virtualiter. Divinitas etiam unitur mentibus Beatorum ut species, non autem ut intellectio, vel natura; & tamen in probabiliori sententia, species, intellectio, & natura, sunt una & eadem

A formalitas, absque virtuali discrimine. Item in Verbo Divino ratio terminalis vitalis, & representatio uniri potest terminus Beatorum, propter representatio actualissima, & non potest uniri sub ratione termini vitalis intellectio. Cur ergo similiter de paternitate, ut est forma hypostatica, affirmari non poterit, quòd Patrem in ratione personae constituat, & negari de illa ut est relatio? quamvis conceptus formae hypostaticae & relationis identificentur in illa sine virtuali discrimine.

§. IV.

Alia argumenta solvantur.

Licet ex dictis §. praecedenti plura argumenta, quibus probari solet personas divinas per aliquid absolutum constitui, facile dissolvi possint; ut tamen illorum solutio melius percipitur, ea breviter hic proponemus, ac diluamus.

Objicitur ergo primò: Nulla persona habet per propriam actionem formam sui constitutam; cum rei constitutio ad actionem supponatur: Sed Pater habet paternitatem per propriam actionem, scilicet per generationem; cum idem sit Pater, quia generat: Ergo paternitas non constituit Patrem in esse personae.

Secundò, Si Pater pro priori ad generationem, per paternitatem in ratione personae constitueretur, sequeretur quòd foret Pater, quamvis per impossibile non generaret: Sed hoc absurdum & chimericum est: Ergo & illud. Probari sequela: Quod prius est alio, effect, posteriori per impossibile ab alio: Ergo si pro priori ad generationem Pater in ratione personae per paternitatem constituitur, esset Pater, quamvis per impossibile non generaret.

Tertio, Id quod productum termino oritur, non potest terminum constituere, alias idem à seipso oriretur: Sed relatio filiationis oritur productum termino; haec enim est differentia inter actionem & relationem, quòd actio est casualis va termini, relatio autem posita termino oritur: Ergo filiationis divina secundam Trinitatis personam non constituit terminum generationis, sed illam in ratione termini constitutam supponit, & consequenter etiam in ratione personae.

Denique, Juxta Philosophum 5, Phisic. ad relationem non datur per se motus, nec per se actio: Ergo relatio non potest constituere terminum per se actionis: Sed persona Filii est terminus per se actionis generativae: Ergo non constituitur per relationem in ratione personae.

Haec tamen argumenta ex principiis lapsa statuta facile dissolvi possunt. Unde ad primò, concessa Majori, distinguo minorem: Pater habet per propriam actionem paternitatem, ut relatio est, concedo minorem: ut est forma hypostatica, nego minorem, & consequentiam. Vel distinguo Consequens, distinctione minoris, & concedo consequentiam de paternitate sub conceptu relationis: nego autem de paternitate, sub conceptu formae hypostaticae.

Ad secundum nego sequela majoris: ad cuius probationem, concessa Antecedente, nego Consequentiam. Licet enim pro priori ad generationem, Pater per paternitatem, ut habet rationem subsistentem, & formam hypostaticam, in ratione personae constituitur, ut intelligatur, non tamen in ratione

Disp. 2.
art. 1.

Patris: cum hæc denominatio supponat genera-
tionem, & oritur a paternitate, ut relatio est,
sub qua formaliter & conceptu, in illo priori
non intelligitur. Unde licet Pater per paternita-
tem in ratione personæ constituatur, non sequi-
tur illum futurum Patrem, licet non generaretur
per paternitatem, prout Patrem in esse Patris con-
stituit, supra generationem fundatur, ac proin-
de nequit intelligi manere, generatione sublata.

Nec etiam sequitur (ut tacite obiectioni oc-
curramus) manuram primam Trinitatis perso-
nam, si Filium non generaret: nam cum prima-
rius ille conceptus, sub quo paternitas personam
Patris constituit, sit in adæquatus quidam conce-
ptus differentialis ipsius paternitatis, imbibens
in se secundarium, & intimè cum illo connexus
intra lineam relationis, non potest primarius
manere, secundariò per impossibile ablato; &
cum secundarius manere non possit, generatio-
ne sublata, consequens sit, quòd nec primarius
possit intelligi manere, sublata generatione.

Ad rectam, concessa Majori, distinguo Mino-
rem, illamque concedo de relatione quæ est acci-
dens, nego autem de relatione quæ substantia est:
hæc enim, licet sub conceptu explicito referen-
tis intelligatur posito termino oritur, sub conce-
ptu tamen substantiæ, & formæ hypostaticæ,
non oritur posito termino, sed terminam actio-
nis per se primò constituit. Filiatio autem divina
non est relatio accidentalis, sed substantiæ & sub-
stantialis; & idèd quamvis sub expresso conce-
ptu referentis non constituat terminum, sed in-
telligatur subsequi ad terminum constitutum,
sub ratione tamen substantiæ & formæ hypo-
staticæ, non sequitur ad positionem termini, sed
Primum in ratione termini & personæ constituit.
Et per hoc patet solutio ad ultimum argumen-
tum. Major enim distinguenda est, & conceden-
da de relatione accidentalis ac in hærente; negan-
da de relatione substantiæ & substantiæ,

§. V.

Corollarium præcedentis doctrinæ.

Ex dictis in hoc articulo, infertur personas di-
vinas per origines activas & passivas non
constitui. Ita D. Thomas hic art. 2. & alii Theo-
logi communiter, contra D. Bonaventuram, &
Richardum à S. Victore.

Probat primò: Prius est aliquid constitui in
alio esse, quàm operari: Ergo Pater prius concipitur
constitutus in esse personæ, quàm generans
Filium; & per consequens nequit per generatio-
nem in ratione personæ constitui. Idem patet de
Filionam generatio passiva non est forma dans
esse formaliter, & via ad formam formaliter con-
sistentem: Petrus enim v.g. non habet esse for-
maliter per suam nativitatem, sed tantùm vitaliter,
quia scilicet nativitate inducitur humanitas, illam
formaliter constituens in esse hominis: Ergo
Filius in Divinis non constituitur in esse per-
sonæ formaliter per nativitatem, aut passivam ge-
nerationem, sed tantùm vitaliter, quatenus est via
ad substantiam formaliter constituentem. Quo
argumento usus est D. Thomas quæst. 8. de po-
tentia art. 3.

Constat, & magis illustratur hæc ratio.
Constitutivum rei debet significari ut manens in
illa, non autem ut ab illa egrediens, vel in illam
tendens: Sed origo activa significatur ut egredi-
ens

ens à persona, passiva autem, ut in personam
tendens: Ergo origo, in quantum talis, non est
forma constituens personam.

Confirmatur amplius: Constitutivum rei ha-
72
bentis esse fixum & permanens, debet significari
ut fixum & permanens, non ut viale: Sed origo ac-
tiva vel passiva, non significatur ut aliquid fi-
xum & permanens, sed ut habens esse viale; per-
sona autem divina aliquid permanens est: Ergo
origo activa vel passiva non est forma constituti-
va illius. Quæ etiam ratio est D. Thom. hic art. 2.

Idem corollarium suaderi potest ex principiis
73
disp. 2. statutis. Ibi etiam ostendimus, originem in
Deo, tam activam, quàm passivam, importare in
recto aliquid absolutum, & de connotato solum
& in obliquo dicere relationem ut modificantem:
v.g. generatio activa consistit in intellectuione di-
vina, ut est in Patre, & prout per relationem pa-
ternitatis modificatur: generatio verò passiva
consistit in eadem intellectuione, ut communica-
ta Filio, & per relationem filiationis modificata.
Ex qua doctrina, ibidem fusè statuta, hoc potest
argumentum confici. Origo tum activa quàm
passiva in recto aliquid absolutum est: Atqui cõ-
stitutivum personæ divinæ non est absolutum
in recto, sed respectivum; cum sit incommuni-
cabile, & distinguens realiter personam, quod
soli respectivo potest competere: Ergo origo si-
ve activa, sive passiva, personas divinas non con-
stituit.

§. VI.

Solvuntur argumenta in contrarium.

Objicies primò: Fulgentius lib. 1. de fide ad
74
Petrum cap. 1. sic ait: Quia aliud est genuisse,
quàm natum esse; aliudque procedere, quàm genuisse. &
natum esse: manifestum est quòd alius est Pater, alius Fi-
lius, alius Spiritus sanctus. Ubi per origines distin-
guit divinas personas. Item Damascenus lib. 1.
de fide cap. 2. dicit: Patrem, Filium & Spiritum san-
ctum, omnino esse unum, excepta ingeniti generationis,
& processionis proprietate. Et ipse D. Thomas hic
art. 2. quamvis dicat personas constitui prius &
principaliter relationibus, addit tamen constitui
etiam aliquo modo per origines.

Respondeo hæc omnia testimonia posse expli-
75
cari de constitutivo quasi à posteriori, & quoad
nost: quia nos ex reali processione unius personæ
ab alia, colligimus, primarium divinarum perso-
narum constitutivum esse ipsas relationes. Spe-
cialiter verò ad Augustinum respondet D. Tho-
mas qu. 8. de potentia art. 3. ad 14. per nomina
originum, ipsum intellexisse ipsas relationes o-
riginum; quod manifestius est de Damasceno.

Ad ipsum verò D. Thomam dicendum est,
quòd cum origines, secundùm id quod addunt
supra actus essentiales, pertineant ad lineam re-
lationum, sicut ipsæ relationes sine distinctione
virtuali, re ipsa potest dici quòd origines ad cõ-
stitutivum personarum pertineat, hoc ipso quod
relationes ad illud pertinent. Sicut quia intelle-
ctus, species intelligibilis, & intelligere, perti-
nent ad eandem lineam, re ipsa illa omnia perti-
nent ad constitutivum naturæ divinæ. Cum hoc
tamen fiat, quòd loquendo de constitutivo divi-
narum personarum, secundùm nostrum modum
conciipiendi, sicut loquimur in præsentem, debeamus
dicere personas constitui relationibus, non
originibus, propter rationes adductas. Et idèd
notanter hic S. Doctor ait: Nostro modo concipiendæ
per-

personas constitui non originibus, sed relationibus.

76 Obijcies secundò: Primum rei distinctivum est etiam eius constitutivum: Sed generatio activa distinguit Patrem ab aliis personis divinis, cum conveniat Patri, & repugnet Filio, & Spiritui sancto; & aliàs est prior paternitate, ut pote fundamentum illius, & consequenter primò distinguit: Ergo Patrem in esse personæ constituit.

77 Respondeo concessa Majori, distinguendo secundam partem Minoris: est prior paternitate, sub explicito relationis conceptu. concedo Minorem: sub formalitate & conceptu subsistentiæ seu formæ hypostaticæ, nego Minorem & Consequentiam. Licet enim distinctio præstita Patri à generatione activa, sit prior illà quam præbet relatio ut referens, non tamen est prior illa quam præstat personæ Patris paternitas, ut forma hypostaticè subsistens; & consequenter non generatione activa, sed paternitate sic sumptà, Pater in esse personæ constituitur.

78 Dices, Generatio passiva est prior filiatione, etiam ut habet rationem subsistentiæ, & formæ hypostaticæ, cum sit veluti fieri illius: Ergo Filius per originem passivam in ratione personæ constituitur.

Sed nego consequentiam: licet enim generatio passiva filiationem præcedat prioritate à quo se habet tamen ut aliquid viale & fluens, non verò ut aliquid fixum & permanens, quod ad rationem constitutivi requiritur, ut patet ex supra dictis.

79 Instabis: Licet origo passiva, sub explicito conceptu originis, se habeat per modum fluxûs & viæ; sub conceptu tamen subsistentis, quem implicitè importat, se habet ut aliquid fixum & permanens: Ergo sub illo conceptu implicito personam Filii poterit constituere. Consequentia probatur: licet enim relatio non explicet rationem subsistentiæ & formæ hypostaticæ, quia tamen illam implicat, potest personam Filii constituere: Ergo pariter idem poterit præstare generatio passiva.

Simile argumentum fieri potest de origine activa: quam vis enim paternitas, sub explicito relationis conceptu, non constituat Patris personam, sed constitutum supponat; sub conceptu tamen subsistentis quem implicat, illum, per nos constituit in ratione personæ: Ergo pariter, quântumvis origo activa sub explicito conceptu egressionis & viæ, non constituat, sed supponat personam Patris, sub conceptu tamen subsistentis, què implicitè importat, poterit illà constituere.

80 Respondeo concessa Antecedente, negando Consequentiam: ad cujus probationem, nego similiter Consequentiam & paritatem. Ratio discriminis est: quia respicientia termini, quam relatio explicat, non repugnat inhærentiæ, vel subsistentiæ; imò taliter relatio explicat respectum ad terminum, quòd alterum horum petit; inhærentiam relatio creata, & subsistentiam divina: conceptus autem explicitus viæ, non petit permanentiam implicitam; ut constat in generatione creata, quæ quamvis pro explicito inhæreat, non tamen permanentem inhæret, sed vialiter & transeunt: idemque de divina est dicendum, quòd nempe explicet rationem viæ; & licet implicet subsistentiam, & revera permanens sit; ex vitâ tamen conceptus quem explicat, non exposcit permanentiam, quam exigere deberet, ut secundùm conceptum implicitum subinducere posset rationem formæ hypostaticæ, & esse constitutivum personæ. Ex quo patet responsio

A ad similem instantiam, quæ de origine activa procedit, & discrimen, quod inter paternitatem & generationem activam reperitur.

DISPUTATIO XII.

De aequalitate, & similitudine Divinarum Personarum.

Ad questionem 42. D. Thoma.

P Rætermittimus quæ de actibus notionibus docet S. Thomas quæst. 43. quia de illis, & de illorum principis disputat. 2. sub pertractatum est, agendo de processionibus Divinarum Personarum, & solum hic agimus de illarum aequalitate & similitudine, de qua ipsam sanctus Doctor diserte quæst. 42.

ARTICULUS UNICUS.

An similitudo & aequalitas Divinarum Personarum sint relationes reales, vel rationales.

C §. I. Præmittuntur quæ de se sunt certa, & respondentur sententia.

SUPPONIMUS tanquam certum de fide, personas divinas esse inter se perfectissimè similes & æquales. Illa enim (ut docet Aristoteles 5. Metaph. cap. 5.) similia & æqualia dicuntur, quorum una est qualitas, & quantitas: sumendo qualitatem vel strictè, prout convenit rebus creatis, vel largè, prout idem significat quòd forma, & quantitatem, pro extensione abstracte ab extensione dimensionis, seu molis, & ab extensione perfectionis & virtutis: Sed personæ divinæ in eadem divinitatis forma, & in eadem essendi magnitudine communicant: Ergo sunt perfectissimè similes & æquales. Unde in Symbolo Athanasii sic habetur: *Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanctus.* Et ibidem personæ divinæ coeternæ dicuntur & coæquales. Item Psal. 109. vers. 1. Filius dicitur sedere à dextris Patris. Et in fine ejusdem Psalmi contra Patrem describitur ut sedens ad dexteram Filii, subditur enim: *Dominus à dextris tuis.* Non quòd personæ divinæ mereant sedes, & modò Filius ad dexteram Patris, modò Pater ad dexteram Filii se deat: sed ut designetur, nullum inter illas graduum aut dignitatum distinctionem, sed perfectissimam in gloria, maiestate potentia, & perfectione inveniri æqualitatem.

Sed in contrarium obijci potest hoc difficile argumentum. Cui de sic aliqua dignitas & perfectio alteri competens, non est illi æqualitas dignitatis & perfectionis: Sed Filio deest dignitas aliqua & perfectio Patri conveniens: Ergo in dignitate & perfectione non est Patri æqualitas, Probatur Minor. Paternitas est aliqua dignitas & perfectio: Sed illa convenit Patri, & non Filio: Ergo aliqua dignitas competens Patri, non convenit Filio.

Hinc argumentum variis modis occurrit, hi qui censent relationes divinas perfectionem relati-